

บทวิจารณ์หนังสือ
เรื่อง “พระพรหมคุณาภรณ์ในทัศนะของผม”
เขียนโดย : สมภาร พรมทา

ดวงเพชร สมศรี
Toungpetch Somsri

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

บทนำ

บทความเรื่อง “พระพรหมคุณาภรณ์ในทัศนะของผม” อยู่ในตอนที่สอง : พระพุทธศาสนา ของวารสารปัญญา ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕ เขียนโดย ศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา^๑ ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ก่อตั้ง เจ้าของ และบรรณาธิการ วารสารปัญญา เป็นวารสารเพื่อการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับปรัชญาและพระพุทธศาสนา ปัจจุบันผู้เขียนดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธปรัชญาประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทความนี้ถูกเขียนขึ้น จากการอ่านข้อความที่โพสต์ลงอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับสุขภาพของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ ผู้เขียนจึงตัดสินใจเขียนขึ้นมาในบรรยากาศที่ผู้เขียนบอกว่า “อึม ครึม” ระหว่างผู้เขียนกับท่าน

เจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) ด้วยเหตุที่ว่าผู้เขียนได้เขียนวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยกับท่านเจ้าคุณฯ ในหลายประเด็น จึงเกิดมีเสียงวิจารณ์สะท้อนถึงการแสดงความคิดเห็นที่ผู้เขียนเห็นต่างจากท่านเจ้าคุณฯ ทำให้ถูกวิจารณ์ในลักษณะที่ไม่พอใจจากลูกศิษย์ของท่านเจ้าคุณฯ ในวงกว้างอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่าผู้เขียน ก็มีได้ห้วนไหวต่อการถูกวิจารณ์ แต่อย่างไร ทั้งนี้ ผู้เขียนได้แสดงจุดยืนของตนอย่างชัดเจนแล้วว่า ยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในทุกกรณี อย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งผู้วิจารณ์มองว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีของนักวิชาการ นักคิด นักเขียน ทุกท่าน ที่เป็นเบื้องต้นของการเป็นนักวิชาการที่ดี โดยการเปิดใจกว้างๆ และวางอคติให้ได้ เพื่อการพัฒนาวงการทางวิชาการให้ก้าวหน้าอย่างสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น

ทัศนะที่แตกต่างในหลากหลายมุมมอง

จากการที่ผู้วิจารณ์ได้อ่านเรื่อง “พระพรหมคุณาภรณ์ในทัศนะของผม” อย่างละเอียด ทำให้ผู้วิจารณ์ได้มองเห็นอะไรๆ

^๑ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

หลายๆ อย่างทั้งประเด็นเห็นด้วย และเห็นต่าง ภายใต้สำนวนภาษาที่ลุ่มลึกของผู้เขียน ด้วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ท่านเป็นนักวิชาการ นักคิด นักเขียน ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญทางพุทธปรัชญาท่านหนึ่ง และที่ปฏิเสธไม่ได้คือท่านมีศิษยานุศิษย์เป็นจำนวนมากที่ให้การยอมรับ เคารพ ยกย่องในความรู้ความสามารถของท่านอย่างเป็นที่ประจักษ์

ตามที่คุณวิจารณ์ได้เกริ่นไปแล้วว่ามีอยู่หลายประเด็นที่คุณวิจารณ์เห็นด้วยและเห็นต่างจากผู้เขียน ซึ่งแยกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

ประเด็นแรกผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียนที่ว่า *“ในหนังสือพุทธธรรม ได้กล่าวถึงความดีความชั่ว สามารถเป็นปัจจัยของกันได้ หมายความว่า บางครั้งความดีก็เป็นเหตุของความชั่วได้ ในทางตรงข้าม ความชั่วก็เป็นเหตุของความดีได้”*(หน้า ๔๘๓) ผู้เขียนโต้แย้งว่า *“ทัศนะดังกล่าวนี้จะเป็นของใครก็ตาม ไม่น่าจะตรงกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้”*(หน้า ๔๘๓) จากทัศนะของผู้เขียน ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียน โดยผู้วิจารณ์มองว่า “ความดีความชั่ว เป็นอะไรที่แยกส่วนกัน อยู่กันคนละสาย ดังพุทธพจน์ที่ว่า ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ดังนั้น การที่จะมองว่าความดีเป็นเหตุของความชั่ว และความชั่วก็เป็นเหตุของความดีนั้น อาจเป็นเพียงแค่การตีความตามทัศนะ หากไม่พิจารณาให้ดีๆ อาจจะเข้าใจว่า ทำชั่วก็ได้ดี ทำดีก็ได้ชั่ว ซึ่งผู้วิจารณ์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าหนังสือพุทธธรรมน่าจะมีรายละเอียดและการอธิบายประโยคนี้ให้ชัดเจน เพราะอาจทำให้คนอ่านที่ยังไม่เข้าใจในหลักธรรมมากนักเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ แต่สำหรับผู้วิจารณ์ไม่ได้มองว่าหนังสือพุทธธรรม

อธิบายคลาดเคลื่อน แต่ตั้งข้อสังเกตในประเด็นที่อาจจะยังอธิบายไม่ชัดเจนเท่าใดนัก ซึ่งอาจเข้าใจผิดหรือตีความคลาดเคลื่อนไปจากพุทธพจน์ได้

ในทัศนะของนักปราชญ์

ผู้เขียนได้อธิบายความเห็นต่าง โดยมีการยกตัวอย่างเหตุการณ์บางอย่างเพื่อสนับสนุนแนวคิดของท่าน ทำให้ผู้วิจารณ์อ่านแล้วเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสาร ซึ่งผู้วิจารณ์เข้าใจในแง่ที่ว่า ความดีอยู่ส่วนความดี ความชั่วอยู่ส่วนความชั่วนั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยนั้นๆ ด้วยว่าเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจารณ์มองว่า ความดีหมายถึง เจตนาที่ดี ความชั่วหมายถึง เจตนาไม่ดี แต่อาจทำไปด้วยการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรืออะไร ก็ต้องว่าไปตามเหตุปัจจัยนั้นๆ ว่าไปตามการตีความตามแนวคิดของแต่ละท่านว่าคิดเห็นกันอย่างไร อธิบายได้ว่า เมื่อมีคนมาดูถูกเราว่าไม่มีทางทำสำเร็จ แต่เรามีความพยายามทำสิ่งนั้นจนสำเร็จ กรณีนี้ผู้วิจารณ์มองว่า เมื่อเขาดูถูกเรา จิตเขาเป็นอกุศล แต่เราพยายามจนสำเร็จ จิตเราเป็นกุศล ในทางกลับกันหากเราคิดโกรธแค้นอาฆาตเขา จิตเราก็เป็นอกุศลด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับข้อที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทุกอย่างอยู่ที่การใช้ปัญญาพิจารณาในแต่ละตัวบุคคลตามสภาพแวดล้อม ตามเหตุปัจจัย ที่จะมองในแง่ของการแยกส่วนของความดีความชั่วให้ชัดเจนนั่นเอง

อีกประเด็นหนึ่งที่คุณวิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียนที่กล่าวถึง ข้อเท็จจริงกับจริยศาสตร์ โดยยกตัวอย่างว่า *“แพะมีน้ำใจอยากช่วยเฝ้าบ้านให้เจ้าของบ้าน เมื่อมีขโมยเข้าบ้านแพะก็*

ส่งเสียงร้อง ทำให้เจ้าของบ้านออกมาตีแพะปางตาย (หน้า ๔๘๗) ในทางจริยศาสตร์ มันเป็นแพะดี ข้อเท็จจริงคือ มันถูกตี ดังนั้น คนดีอาจโดนทำร้ายได้ ผู้วิจารณ์มองว่า มีความชัดเจนตามหลักการใช้เหตุผลของผู้เขียน แต่ไม่ได้หมายความว่า แพะทำดีแล้วได้ชั่ว ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าคนละประเด็นกัน อธิบายได้ว่า แพะร้องส่งเสียงดัง และแพะถูกเจ้าของตี เพราะส่งเสียงดัง

แต่ไม่เห็นด้วยกับการอธิบายในเชิงจริยศาสตร์ไปหาข้อเท็จจริง โดยผู้เขียนยกตัวอย่างอธิบายว่า “คนดีตายแล้วไปสวรรค์ เป็นข้อเท็จจริง แต่คนดีตายไปอาจไปนรกได้ เนื่องจากเกิดการผิดพลาด” (หน้า ๔๘๘) อาจขัดกับหลักจริยธรรมที่คนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ ซึ่งผู้วิจารณ์มองว่าเป็นไปไม่ได้ และไม่เห็นด้วยที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมาอธิบายในลักษณะดังกล่าว เพราะขัดกับการกล่าวอ้างในข้างต้นที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า ความดี ความชั่ว อยู่คนละส่วนกัน ที่ว่า “ดีในทางจริยศาสตร์ จะต้องส่งผลดีในทาง จริยศาสตร์เท่านั้น ตรงกันข้ามกับ ชั่วในทางจริยศาสตร์ก็ส่งผลชั่วในทางจริยศาสตร์เท่านั้น” (หน้า ๔๘๗) แต่ผู้เขียนกลับอธิบายในลักษณะที่ขัดแย้งเชิงเหตุผลของตนเอง และจากประโยคที่ผู้เขียนกล่าวว่า “คนดีที่บังเอิญไปอยู่ในนรก เพราะระบบผิดพลาดนั้นอย่างไรเขาก็เป็นคนดีวันยังค่ำ” (หน้า ๔๘๘) จากประโยคดังกล่าวผู้วิจารณ์เห็นว่า ขัดแย้งกับหลักคำสอนที่ว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ไม่มีเหตุบังเอิญ แต่ผู้เขียนใช้คำว่า บังเอิญ มาอธิบายอาจทำให้เกิดความสับสนได้ ดังนั้น ผู้วิจารณ์ขอตั้งข้อสังเกตว่า คำว่า คนดีที่บังเอิญไปอยู่ในนรก จากข้อความ

นี้ ตามทัศนะของผู้วิจารณ์อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงก็เป็นได้

ประเด็นต่อมา ผู้วิจารณ์เห็นด้วยที่ผู้เขียนวิจารณ์ท่านเจ้าคุณฯ ที่ว่า “แนวคิดของท่านเจ้าคุณฯ มีคนเดินตามได้ไม่มากนัก เพราะคนที่จะเดินตามได้ก็ต้องเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นเป็นพิเศษเช่นกัน” (หน้า ๔๙๓) ข้อนี้ผู้วิจารณ์มองว่าเป็นเรื่องที่ทำยากสำหรับบุคคลทั่วไป เหมือนเป็นทฤษฎีที่วางไว้บนหิ้งให้คนทั่วไปที่เคารพศรัทธามากราบไหว้บูชา มากกว่าที่จะน้อมนำไปปฏิบัติตามอย่างคนที่เข้าใจ อย่างลึกซึ้งถึงแก่นจริงๆ ซึ่งมีน้อยมากตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ อธิบายได้ว่า หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยาก หากเข้าใจได้ง่าย อย่างลึกซึ้งถึงแก่นแล้ว คงมีพระอรหันต์หรืออริยบุคคลมากมายบนโลกนี้แน่นอน

ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วย กรณีที่ผู้เขียนอ้างว่า ได้กล่าวเตือนให้ท่านเจ้าคุณระมิตระวัง ในเรื่องของการนำพระพุทธศาสนา มาเปรียบเทียบกับตะวันตกที่ผู้เขียนมองว่า ไม่แฟร์ (หน้า ๔๙๕) สำหรับฝรั่ง และยังกล่าวว่า ท่านเจ้าคุณยังไม่รู้จักฝรั่งดีพอ และไม่ควรไปเสียเวลากับการหารายละเอียดของฝรั่งที่ผู้เขียนคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น เพราะท่านเจ้าคุณเป็นถึงครูทางพระพุทธศาสนา เรื่องเหล่านี้ควรให้ลูกศิษย์เป็นคนทำจะดีกว่า

จากประเด็นนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่า เป็นการแสดงทัศนะของท่านเจ้าคุณฯ ที่สามารถแสดงความเห็นอย่างอิสระ ซึ่งผู้เขียนก็ได้กล่าวยกย่อง ท่านเจ้าคุณ ไว้ว่า เปรียบดังครูทางพระพุทธศาสนาจริงก็ย่อมต้องรู้อะไรๆ ให้กว้างๆ ด้วยการหาข้อมูลด้วยตนเอง จึงจะเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่รู้จริง รู้ลึก มิใช่เพียงแต่การ

รับทราบจากรายงานการชี้แจงของคนอื่น นำเสนอ ซึ่งอาจเป็นข้อมูลที่ถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนก็ได้ หากจริงก็จะสามารถตรวจสอบได้ ตามที่ผู้เขียนก็ได้กล่าวไว้ว่า *คนที่อยู่บนยอดเขา เมื่ออยู่ที่สูง สิ่งที่เห็นก็จะไม่ละเอียด แต่จะเห็นแต่ภาพรวม ครุไม่ควรเดินลงมาจากยอดเขาเพื่อส่องกล้องเขียนแผนที่เอง อยู่บนยอดเขานั้นถูกแล้ว* (หน้า ๔๙๖) ดังนั้น จึงไม่ผิดอะไรที่ท่านเจ้าคุณจะลงจากยอดเขาเพื่อส่องกล้องเขียนแผนที่ด้วยตนเอง

จากการที่ผู้เขียนได้ออกมาเตือนสติท่านเจ้าคุณฯ อยู่หลายประเด็น กรณีสันตือโศกและกรณีธรรมกาย ก็เป็นประเด็นที่ผู้เขียนได้กล่าวเตือนท่านเจ้าคุณฯ โดยกล่าวในแง่ของความไม่เหมาะสมที่พระสงฆ์จะมาวิจารณ์กันเอง ตรงนี้ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับผู้เขียนที่กล่าวว่าไม่เหมาะสมในกรณีนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่าไม่ผิดอะไรที่พระสงฆ์จะกล่าวตักเตือนพระสงฆ์ด้วยกันเอง ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวว่าอยู่ในสถานะที่เท่ากัน ซึ่งการที่พระสงฆ์ตักเตือนฆราวาสที่ถือว่ามีสถานะที่ต่ำกว่าก็เป็นเรื่องที่เหมาะสมอยู่แล้วไม่ผิดอะไร ดังนั้น การที่พระสงฆ์กล่าวตักเตือนพระสงฆ์ด้วยกันก็ไม่ผิดอะไรสามารถทำได้เช่นกัน

ในทางกลับกันหากจะมองว่าผู้เขียนซึ่งเป็นฆราวาส ได้วิจารณ์หรือไปตักเตือนพระสงฆ์ที่มีสถานะที่สูงกว่า อาจเป็นเรื่องที่สมควรแล้วหรือไม่ ถึงแม้ผู้เขียนจะกล่าวว่ามีเจตนาดีและเคารพท่านเจ้าคุณฯ ก็ตาม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้เขียนได้รับผลกระทบจากการไปวิจารณ์ ไปตักเตือนท่านเจ้าคุณฯ อย่างที่ทราบกันอยู่แล้วนั้น ตรงนี้ผู้วิจารณ์จึงขอตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยความเคารพ

จากประเด็นที่ท่านเจ้าคุณ วิจารณ์กรณีสันตือโศก และกรณีธรรมกายนั้น ทั้งนี้สังคมไทยเป็นสังคมประชาธิปไตย ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ดังนั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่ท่านเจ้าคุณฯ ได้ออกมาวิจารณ์ กรณี สันตือโศก และธรรมกายจึงไม่ใช่เรื่องผิดหรือไม่เหมาะสมอะไร เป็นสิทธิที่พึงมีในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระตามเหมาะสมของคนในสังคม

นอกจากนั้น ผู้เขียนยังกล่าวว่าท่านเจ้าคุณฯ ใช้คำพูดที่แรงเกินไป เช่น คำว่า *“สังคมไทยเป็นสังคมที่คิดใกล้ ใฝ่ต่ำ”* (หน้า ๔๙๘) ผู้วิจารณ์มองว่าไม่เป็นคำที่รุนแรง แต่เป็นภาษาที่สื่อตรงไปตรงมาชัดเจนดี เช่นเดียวกับคำที่ผู้เขียนได้กล่าววิจารณ์ กรณีสงสัยถึงความรู้สึกและเจตนาของท่านเจ้าคุณฯ ด้วยคำว่า *การทำลายเสี้ยนหนามของพระศาสนา* (หน้า ๔๙๙) ซึ่งท่านเจ้าคุณฯ ใช้คำว่า *“งานรักษาพระธรรมวินัย”* จึงอาจมองว่าเป็นภาษาที่แรง แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่าชัดเจน เข้าใจง่าย

จากประเด็นที่ผู้เขียนได้กล่าวว่าท่านเจ้าคุณฯ ว่า *พระมโนโง่* และผู้เขียนก็อธิบายเสริมว่าท่านเจ้าคุณฯ ยังหมายถึง *ท่านมโนชั่ว* จากคำๆ นี้ ทำให้ผู้เขียนกล่าวว่าท่านเจ้าคุณฯ ว่า *ไม่มีเมตตา* (หน้า ๕๐๑) ตรงนี้ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยที่ผู้เขียนกล่าวว่า ท่านเจ้าคุณฯ ไม่มีเมตตา ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการตีความตามทัศนะของผู้เขียนเอง ซึ่งท่านเจ้าคุณฯ อาจไม่ได้คิดเช่นนั้น การที่ผู้เขียนไปกล่าวว่าท่านเจ้าคุณฯ ไม่มีเมตตา อาจมีผลกระทบต่อความรู้สึกของลูกศิษย์ท่านเจ้าคุณฯ ตามมาได้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจารณ์รู้สึกมีความสุข และเบิกบานใจต่อการอ่านงานเขียนเรื่องนี้ ได้เห็นทัศนะในมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย ของนักปราชญ์ทั้งสองท่าน ทำให้ผู้วิจารณ์ เพลิดเพลินไปกับการอ่าน สามารถเพิ่มพูน ทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุมี ผล ลุ่มลึก ผู้วิจารณ์เห็นด้วยที่ผู้เขียนเปรียบ หนังสือพุทธธรรม เป็นแบบสารานุกรม ที่ถือว่าเป็นงานที่มีคุณค่าและยิ่งใหญ่มาก ซึ่งการที่ นักวิชาการ นักปราชญ์ทั้งหลายได้เปิดกว้างให้ วิจารณ์ผลงาน นักวิชาการด้วยกัน สิ่งเหล่านี้ จะเป็นภาพสะท้อนและเป็นกระจกเงาให้ซึ่ง กันและกัน ได้เห็นถึงความคิดที่แตกต่างใน

แง่มุมที่หลากหลาย ทำให้เปิดมุมมองกว้างขึ้น ถือเป็นความใจกว้างของนักวิชาการ ที่เป็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอย่างมี ความคิดที่ดีต่อกัน ถึงแม้ว่า จะมีการแสดง ทัศนะที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังคงเคารพและให้ เกียรติซึ่งกันและกัน มิได้มีอคติต่อกัน ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมชั้นสูง และเป็นคุณสมบัติของ นักวิชาการ นักปราชญ์ทั้งหลาย ที่มีคุณค่า และความสำคัญต่อวงการพระพุทธศาสนา และตลอดทุกวงการ ในการที่จะร่วมมือการ สร้างสรรค์ผลงานดีๆ ที่มีคุณภาพออกสู่ สาธารณะเพื่อให้คนในสังคมได้รับทราบและ ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

บรรณานุกรม

สมภาร พรมทา. **วารสารปัญญา** ส่วนที่สอง พระพุทธศาสนา : พระพรหมคุณาภรณ์ในทัศนะ ของผม ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕..

